

2013. február 7-én ismét összegyűltek a könyvtárosok az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) nagytermében, a K2 könyvtár-technológiai kísérleti műhely másfél éves szünet után újból szakmai napot tartott. A 2013-as év programsorozata a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával válik lehetővé, idén négy eseményt foglal magában. Az első, *Mobilizált könyvtári szolgáltatások* címet viselő rendezvény az okostelefonokon, táblagépeken elérhető könyvtári szolgáltatások lehetőségeit mutatta be öt előadó segítségével.

Mindenképpen aktuális a téma, hiszen ma már megkerülhetetlen az okostelefonok használata, illetve a velük való találkozás, és a táblagépek száma is egyre növekszik. Egyre több közösségi térben van ingyenesen elérhető vezeték nélküli hálózat, és ma már jóval többre használható, mint hogy az olvasó eléri rajta a könyvtár honlapját. Eredeti ötletekkel, kreativitással érdekes kísérletek indíthatók, amik első pillantásra formabontónak tűnhetnek, de valójában nagyon is időszerűek, és akár más közönséget, szélesebb kört is elérhet velük az intézmény.

Az első előadó, *Balogh Zoltán* (Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástudományi Kar és Lufthansa) az okostelefonokról és jellemzőikről beszélt. A mai érintőképernyős, multifunkciós telefonok már gyakorlatilag mini számítógépeknek nevezhetők, hiszen számos alkalmazás mobil verziója használható, legyen szó

zenehallgatásról, irodai alkalmazásról, levelezésről, internetezésről. Ezeket az eszközöket nevezzük okostelefonoknak. Egyértelmű definíciójuk nincs, de 2007-ben Steve Jobs fogalmazta meg talán a legegyszerűbben, amikor hódító útjára indította az első iPhone-t, hogy egy olyan eszközt képzel el, ami egyesíti magában a nagyképernyős iPodot, a mobiltelefont és valamilyen internetezésre használható eszközt. Ezek a többfunkciós eszközök az évek elteltével a világ minden táján elterjedtek, a konkurens gyártók piacra dobták saját készülékeiket, Magyarországon is egyre nagyobb ütemben terjed a használatuk.

Kisebb ütemben, de terjed a tabletek, vagyis táblagépek használata is, a laptopokhoz hasonlóan egyre inkább felváltják az asztali számítógépek használatát, hiszen óriási előnyük, hogy mobilak, könnyűek, egyszerűen kezelhetőek, böngészésre, levelezésre, játékokra alkalmasak, de ezek mellett sebezhetőek is. Törvényszerű, hogy a tabletek eladási adatai is karácsony környékén nőttek meg, az előző kilenc-tíz hónap eladásait ötven százalékkal növelte meg a novemberi-decemberi időszak, így mostanra a magyarországi állomány százötvenezer darabra becsülhető. Az okostelefonok eladása is ugrásszerűen nőtt az említett időszakban, így nőhetett 2012-ben egymillióval a meglévő telefonállomány és használ 2013-ra országunkban nagyjából hárommillió ember okostelefont.

Az okostelefonokon elérhető platformok között két „egyeduralkodó” van, az Apple tulajdonában lévő iOS, illetve a Google felvásárolt terméke, az Android. Utóbbi több gyártó operációs rendszere is, hiszen ezt használja a Samsung, a HTC, a ZTE és az LG is. Fontosnak mondható a Nokia platformja, a Symbian is. Az Egyesült Államokban stabil második helyezett az iOS, ám Magyarországon az Apple telefonjai a magasabb árfekvésük miatt még kevesebb ember számára elérhetőek, így nálunk az Android vezetése mellett a symbianos készüléket használják a legtöbben, köszönhetően a Nokia megbízhatóságának és stabilitásának.

Az okostelefon hagyományos telefonként való használata már rég nem kizárólagos, és egyre többen böngésznek, e-maileznek, zenét hallgatnak, játszanak rajta, illetve a használati statisztikákban külön fogalomként szokott megjelenni a közösségi oldal, a Facebook használata. Meghatározó még a közlekedési információk beszerzése, menetrendek, híroldalak böngészése, pénzügyi, irodai alkalmazások használata.

Bíró Szabolcs, a ShiwaForce.com munkatársa tanácsokat adott, hogy mit kell tenniük az intézményeknek, hogy a honlapjuk böngészése kényelmes legyen akár egy mobiltelefon kis képernyőjén is. A könyvtáraknak is időszerű elgondolkozniuk ezen a kérdésen, hiszen az utóbbi időben ugrásszerűen megnőtt az okostelefonok böngészőiről induló keresések száma, előzetes számítások szerint pár éven belül pedig meg is haladja az asztali számítógépek keresési indításait. A felhasználói kör szélesedésével bővül azoknak a köre is, akik szeretnének jól

használható, az okostelefonok kijelzőire optimalizált weboldalakat látogatni, ennek hiánya negatív hatással lehet a megítélésre.

A megváltozott igényekre a könyvtáraknak is reagálniuk kell, hiszen a cél az olvasói elégedettség, amihez hozzájárulhat a legfontosabb információk (nyitva tartás, elérhetőségek, katalógus, szolgáltatások) problémamentes elérése, gyors és könnyű használata. Ajánlott a nyílt forráskódú, ingyenes felületek használata, ilyen többek között a WordPress vagy a Drupal, amelyekkel mobil verzió is tervezhető.

A honlapok mobil verzióinak megtervezésekor három választási lehetőség van. A tervező külön URL alatt elérhető oldalt állít elő, vagy úgynevezett responsive weboldalt tervez, ami alkalmazkodik az éppen használatos eszköz felbontásához, legyen az laptop, tablet vagy okostelefon. A CSS-ben megírt kódok szerint az adott képernyőhöz rendelve a szöveg átrendeződhet, a képek átméretezhetőek, és felhasználóbarát marad. Aki önálló URL-lel rendelkező oldalt készít, vagyis mobil szegmenst hoz létre, általában azért teszi, mert az eredeti honlapon bonyolult a menüstruktúra, sok az elérhető szolgáltatás, de a cél az okostelefonok használóinak gyors és gördülékeny kiszolgálása, így csak a legfontosabb funkciókat teszi elérhetővé a mobil szegmensen. Az így létrejövő kezdőlapon csak a legfontosabb információk és leggyakrabban használt szolgáltatások elérhetőek, áttekinthetőek, és nagyok a gombok. Kiváló példa erre az OSZK honlapjának mobil verziója (<http://m.oszk.hu>). A harmadik variáció szerint a kétféle technológia ötvözhető is,

a változó tartalom változatlan URL alatt lesz elérhető.

Nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy egyik jobb a másiknál, mert minden esetben az egyes intézményeknek, könyvtáraknak kell mérlegelniük, hogy mik a céljaik az okostelefonról történő eléréssel, milyen anyagi forrásokkal rendelkeznek ezek megvalósításához, illetve mennyi időt tudnak szánni a jövőben a tartalmak változtatására, frissítésére.

Földes László a Kossuth Kiadó képviseletében a QR-kódok felhasználásának lehetőségeiről beszélt a lap- és könyvkiadásban. A QR-kód (mobilkód) egy két-dimenziós vonalkód, melyet a japán Denso Wave cég fejlesztett ki 1994-ben. Jelentése Quick Response, azaz gyors válasz.¹ Ezeket a kódokat egyre szélesebb körben használják a világon, több iparágban, beleértve a logisztikát, termelést is, de adathordozóként kiválóan alkalmazhatók hirdetésekben, reklámokban és nyereményjátékokban is.

A BBC History és BBC Good Food magazinokban már egy ideje fellelhetőek a QR-kódok, ami plusz információszolgáltatás: videók, képek, szövegek csatolása a nyomtatott oldalhoz. A cikkek végén található kódok beolvasásával megtekinthetőek politikusok beszédei az okostelefonok böngészőin, vagy a főzőmagazin esetében „élőben” is megnézhetjük, ahogy a sztárszakács elkészíti a nyomtatott oldalon található édességet. Ez a fajta ráadás mindenképpen vonzó szolgáltatás a magazin olvasóinak, hiszen teljesebbé válik az élmény, és jó érzést hagy maga után a magazin, így a népszerűségnek is csak jót tesz.

¹ Mi az a QR-kód? <http://qr-kod.hu/mi-az-a-qr-kod>

A kiadó egy új dolgot is bevezet, mégpedig egy hamarosan megjelenő ön-életrajzi könyvükben az oldalak között QR-kódok lesznek elhelyezve, amelyek az adott fejezetekre reflektálnak. Összesen tizenegy egykori film- és híradófelvétel részletét nézhetik majd meg az okostelefonon az olvasók.

Szintén a Kossuth Kiadó által kreált levédett fogalom az okoskönyv, amelyből egyelőre egy mesekönyv és a Budapest-útikönyv készült el angol és magyar nyelven. A QR-mese a *Rendetlen nyuszik a benzinkúton* címet viseli, a gyerekek a történet egyes szálainál a kódok közül választhatnak, és eszerint módosul a folytatás, illetve később másképp is elmesélhető. A QR-térkép pedig egy hűsz helyszínt bemutató idegenvezetést takar. A térképen minden helyszín egy-egy számmal van jelölve, és az ezekhez tartozó QR-kódokra kattintva kisfilmet nézhet meg a városnéző a látnivalóról, így információgazdagabbá és személyessé válik a séta. A hűsz helyszínhez csatolt videotartalom két órát tesz ki, Budapest belvárosára korlátozódik, a térképen nincs szöveginformáció az egyes helyszínekről, csak egy aprócska kép és a QR-kód.

Ezek csak a kezdeti próbálkozások, kísérletek a kiadó részéről, de természetesen más műfajokban is használhatóak, azt azonban fontos tudni, hogy nem elég az okostelefon, a videók lejátszásához folyamatos és stabil mobilinternet vagy vezeték nélküli hálózat szükséges.

Bánki Zsolt István a Petőfi Irodalmi Múzeum képviseletében a *Hajnali háztetők*, Ottlik Géza műve alapján ihletett irodalmi sétát mutatta be. A projekt három különböző irányból érkezett fejlesztő, a Petőfi Irodalmi Múzeum, az MTA

SZTAKI E-learning osztálya és a Moholy Nagy Művészeti Egyetem Kreatív Technológia Laborja együttműködése. Az okostelefonokra letölthető alkalmazás ingyenes, szabad hozzáférésű, és a Guide@Hand nevet viseli.

Az informatikai fejlesztést jóval több elméleti munka előzte meg, hiszen minden szükséges információt össze kellett gyűjteni, a szerkesztők tizenhárom intézmény több mint háromszáz archív dokumentumát használták fel, beleértve videókat, hanganyagokat, képeket, szöveges dokumentumokat, ezt kellett aztán fejezetekre osztani. Végül a történet eseményei alapján tizenhat sétapontot alakítottak ki, ami egy hatórás séta alkalmával járható be.

Bár maga a séta rendkívül jó ötlet és további fejlesztési lehetőségeket hordoz magában, a technikai feltételek biztosítása még hagy maga után kívánnivalót. A séta hosszú, állandó GPS-kapcsolat szükséges, és az okostelefonok terhelhetősége is véges, az akkumulátorok töltöttsége rendkívül gyorsan csökken folyamatos adatkapcsolat, videók letöltése esetében. Mindenképpen pozitívum viszont, hogy a múzeum nagy lépést tett a szélesebb kör felé való nyitásban, a kulturális élményhez már nem feltétlenül kell bemenni az épület falai közé, hanem jóval szabadabban is hozzá lehet jutni az értékekhez.

Az utolsó előadás, amit *Horváth Zoltánné* és *Lesku Gergely*, a T-Systems képviselői tartottak, az előzőekhez képest elméletibb jellegű volt, a már említett QR-kódok háttérét és könyvtári szolgáltatásokban való alkalmazhatóságukat mutatták be. Horváth Zoltánné először is a QR-kódok nagy előnyét, a gyors adat-

feldolgozó képességet emelte ki, hiszen a visszafejtési sebesség, a válaszok, reakciók egyaránt meghaladják a hagyományos vonalkód-technológiát. A barcode-ok ugyanis limitált adattartalommal bírnak, sérülékenyek, ezzel szemben a QR-technológia tartalmazhat hiperlinkeket, bővített információkat, útközben is rögzíthető, megnyitható. A QR-kód technikával képpé alakíthatunk egy szöveget, ez a kép később visszaalakítható szöveggé egy okostelefonon található QR-kód leolvasó alkalmazással.

A felmérések szerint még nem sok ember ismeri ezeknek a kódoknak a használatát, felhasználási lehetőségeit, a megkérdezettek hetven százaléka még nem hallott róla, akik pedig igen, azoknak is csak a fele szkenelt már be ilyen vonalkódot, de ők egyszerűnek ítélték a használatát.

Különböző generátorok segítségével gyakorlatilag bárki létrehozhat magának QR-kódot, könyvtári tekintetben például a beiratkozáskor olvasóknak adott tájékoztató füzet tartalmazhatná a könyvtár hivatalos weboldalának elérését, de nem csak szöveges információként, hanem QR-kód formájában. Ezen kívül természetesen számos helyen elhelyezhető a könyvtárban is, útmutatóként, tematikus polcoknál, könyvajánlónál, folyóiratoknál, ahol többletinformációkkal segítik a felhasználókat.

A februári eseményt még három követi majd, áprilisban, júniusban és szeptemberben, a következő az e-könyvekre és felhasználási lehetőségeikre koncentrálni majd. ■